

# שבוע טוב

Číslo 84/5768

12.červen 2008

## Výklad k sidře Behaalotcha (Numeri 8,1 – 12,16)

V minulé paraše jsme četli, že všechny kmeny přinesly své dary svatyni, až na kmen Levi. Aharona to trápilo, domníval se, že důvodem tohoto vyloučení byla jeho účast na vzniku zlatého telete, a to i přesto, že jeho úmysl byl čistý- chtěl tím jen zadržet erev rav (lůzu) na tak dlouho, než se vrátí Moše.

Aharon se mýlil, B-h jej ani jeho kmen nevyloučil, měl pro něj jiný úkol- zapalovat menoru. Menora byla vytvarována z jednoho kusu zlata, tak jako zlaté tele a stejně jako ono byla ztělesněním „roznícení“ národa. Avšak na rozdíl od zlatého telete, jež vzniklo s úmyslem nahradit Mošeho, menora dosvědčovala existenci B-ha a Jeho trvalou lásku k židovskému národu. Jak ji dosvědčovala? Západní lampa menory na rozdíl od ostatních stále hořela, ostatní lampy se zapalovaly od ní; a přece oleje v ní nikdy neubýlo. Podobala se Aharonovi, jenž byl stejně smrtelný člověk jako všichni ostatní, ale i když všichni čerpali svou sílu a podněty od něho, jeho síla nikdy neochabla.

Světlo menory symbolizuje Ústní zákon, který objasňuje a vykládá Tóru psanou. B-h dal pravidla interpretace Tóry; interpretace samy jsou plodem lidské mysli, ale B-ží pravidla výkladu jsou nutná, aby se Tóra transformovala z B-žního světa do světa lidí. Povinnost studovat Tóru je trvalá- i kdyby někdo byl dokonale obeznalý v Tóře, stále se musí Tórou zabývat.

Menora je tedy symbolem studia Tóry. Midraš říká, že od Aharona bylo „chvályhodné“, že zapaloval menoru „beze změny“. Co na tom bylo chvályhodného? Že B-žím pověřením nijak nezbytnělo Aharonovo ego, neprosazoval sám sebe, ale sloužil věci; dál „zapaloval beze změny“= nezpůsobil žádné negativní narušení duchovní energie, která proudila zapálením menory a neohrozil tak schopnost chápat a porozumět učení. Ve studiu Tóry není místo pro zdůrazňování „já, mne, mě“. Rambam v Hilchot talmid tora uvádí, že když někdo studuje v toraické skupině a neklade žádné otázky jen proto, aby se otázkami nezostudil před svými druhy, je to, jakoby vůbec nestudoval, protože pak skončí studium přesně tak, jak začal- bez pochopení.

Raši říká, že na první pohled se zdá, jakoby micva zapalování měla Aharona utěšit za to, že on i jeho kmen byli vyloučeni z odevzdání darů pro

svatyni. Ale Ramban se ptá: Jakápak útěcha? Kmenová knížata přinesla dobrovolné dary, kdežto Aharon měl povinnost zapalovat menoru, ať chtěl nebo ne; a není lepší dělat něco bez příkazu a aniž se to od nás očekává? Neměl si Aharon spíše stěžovat, že nemá možnost sloužit B-hu, jak sám chce?

Z této Aharonovy micvy se však učíme důležitou věc: dobrovolné oběti jsou dobré, ale větší je dar srdce, darovaný z příkazu B-ha. To je smysl talmudického výroku „Větší je ten, komu je přikázáno, než ten, komu není přikázáno“. Proč? Protože účelem konání micvot není ani tak prokázat naši věrnost B-hu, jako učinit nás B-žími „posly“. Jestliže vykonáme skutek proto, že ho chceme vykonat, pak jednáme jen sami za sebe, nemusí to nutně být ve jménu B-ha; ale potom jsme jen svými vlastními posly, nikoli posly B-žími. Když však podnět k vykonání skutku vyjde ne z nás, ale- v tomto případě- z Tóry, naplňuje její smysl a zakládá blízkost B-hu.

Zapalování menory je tedy symbolem ochoty člověka být nástrojem B-ží vůle na tomto světě, tak jako je jím kohen. Ježto my všichni- celý národ- jsme nazváni „královstvím kněží“, lze to chápat jako poslání vložené na každého Žida, ať je kohen, levi nebo jisrael, muž či žena. Někdo namítne: a kde je v tom něco individuálního? Odpověď je v Tóře: Behaalotcha. Verš říká „když budeš zapalovat“, tj. Aharonovi- osobě je přikázáno „zapalovat“ mysl a nasměrovat ji k B-hu. Tóra bude „naše“, jen když se aktivně snažíme ji získat.

Totéž naznačuje i užití olivového oleje v menoře. Oliva sama nemá příjemnou chuť, člověk neznalý zapochybuje, zda olivy jsou vůbec k užítku. Ale lisováním z nich získáme čirý, zlatavý olej, vydávající po zapálení jasné, teple zbarvené světlo. I tělo člověka je jako oliva, jeho duše jako olej v ní. „Vymačkáním“ těla konáním micvot začne duše prosvěcovat tmu- duchovní prozáří to tělesné. Naznačuje to už samo slovo: nešama (duše) i šemen (olej) mají kořen z týchž konsonant. Dělat to, co chce tělo, nevyžaduje žádné úsilí. Ale konat micvot, jež jsou často opakem toho, co chce tělo, k tomu je třeba vytrvalost a pevná vůle.

V knize Pš se říká „očekávání spravedlivých je radostné“. Na tomto verši založil rb. Bachja svůj názor, že člověk je povinen konat micvot s radostí- simcha, a také má mít radost, když vidí druhého konat micvot. Podle rb. Bachji je radost samostatná micva (vedle té, kterou člověk právě vykonává), protože jako vykonání micvy je služba B-hu, tak je službou i radost z jejího vykonávání. Na podporu svého názoru cituje rb. Bachja

z paraši Ki tavo „proč dopadla rána na židovský národ? Protože nesloužili B-hu s radostí“ a vysvětluje, že máme-li vykonat micvu co nejdokonaleji, musíme ji konat s radostí.

Tóra říká „Vzal jsem levijce...dávám je Aharonovi a jeho synům jako darované z dětí Izraele, aby za Izrael vykonávali službu při stanu setkávání a dávali smíření za děti Izraele.“ Raši k tomu podotýká, že je tu užito celkem 5x výrazu „dětí Izraele“ a je to proto, aby se ozřejmila velká láska, již B-h chová k židovskému národu.

Z této paraši se také učíme, že jedna micva vede k druhé. Čteme tu o poskytnutí druhé šance; judaismus sice nabádá, aby člověk konal tšuvu až do své smrti, ale Tóra jen zřídka dává druhou možnost u jedné a téže micvy. Korban pesach šeni= druhý pesach (14. ijar) je výjimkou: ten, komu vážné důvody zabránily v účasti na první pesachové oběti (14.nisanu), přinese oběť o měsíc později, jen s tou výjimkou, že pesach šeni trvá jen jeden den a není povinnost zbavit se chamecu.

Nezvyklé na této micvě je to, že nebyla prostě dána prostřednictvím Mošeho jako všechny ostatní micvot, ale dali k ní podnět sami ti, kdo se nemohli podílet na pesachové oběti z důvodu duchovního znečištění od mrtvého, kdy se vyžaduje 7 dní rituální očisty. Tito muži přišli za Mošem a řekli: Jsme nečistí, ale jsme nečistí proto, že jsme vykonali micvu, proč má vykonání jedné micvy bránit vykonání druhé? Moše šel za Hospodinem a B-h stanovil pesach šeni. Tito muži tedy dostali výsadu- vyvolali stanovení micvy; jak říká Raši „záslužné činy konají ti, kdo si to zaslouží“. Kdo byli tito muži? Mišael a Elctafan, kteří pohřbili mrtvá těla Aharonových synů Nadava a Abihua. Co je tu spojovacím prvkem? Trpělivost. Nadav a Abihu projevíli správné úsilí ve špatnou chvíli- předčasně; pesach šeni je správná oběť vykonaná v pozdějším čase. I učení Tóry vyžaduje správné načasování, neboť dobrá myšlenka ve špatnou chvíli může mít katastrofální následky, ježto může být špatně pochopena, ba zneužita. Každá micva v Tóře má svůj čas a své místo, i když ten čas ne vždy jasně vidíme. Důležité je mít trpělivost a mít na mysli, že B-h řídí svět a v patřičné chvíli nám poskytne příležitost micvu vykonat- ovšem nesmíme mezitím ztratit naději, musíme být připraveni.

Vždy, když se schrána vydávala na cestu, Moše pronášel: „Povstaň, Věčný, ať se rozprchnou tví nepřátelé, ať utečou před tebou, kdo tě nenávidí“ (10: 35) Tato slova se říkají pokaždé před otevřením svatostánku a vyjmutím sefer tora. Běžně však není známo, že verše 35-36, oddělené od ostatního textu obrácenými písmeny nun, tvoří samostatný celek, rozdělující sefer Bemidbar na dvě části.

Gemara říká, že vlastně není pět knih Tóry, ale sedm: 1/ sefer Berešit (Gn), 2/ sefer Šemot (Ex),

3/sefer Vajikra (Lv), 4/ počáteční dvě a půl paršijot knihy Bemidbar, 5/ dva vyznačené verše Nu 10:35-36, 6/ zbytek knihy Bemidbar, 7/ sefer Devarim.

Čím jsou zmíněné dva verše tak významné, že je Talmud nazývá „sefer-kniha“? Proč se říkají před vyjmutím svitku ze svatostánku? V Talmudu se k tomu uvádí: Když se Aharon vydával na cestu, Moše říkal tyto verše a B-h k nim udělal značky (=obrácená písmena nun), aby tak naznačil, že toto není jejich pravé místo. Rb.Šimon b.Gamliel řekl, že v budoucnu budou verše z tohoto místa vyjmuty a dány na správné místo.

Proč byly verše zapsány sem? Aby oddělily první potrestání (10:33) od druhého (11:1). Proč jsou verše odděleny písmeny nun, a proč obrácenými? Numerická hodnota nun= 50, a počítáme-li od 2:17-„pak potáhne stan setkávání“ (kam oba verše ve skutečnosti patří), napočítáme 50 oddílů (vyznačených volným místem). Kdyby židovský národ tolik nespíchal s odchodem od hory Sinaj (obrácená nun jsou narážkou na to, že se národ obrátil zády k B-hu), jak říká 10:33 „I táhli od hory Hospodinovy tři dny cesty“, došli by k Jordánu a jeho přejitím (byl 50 amot široký) by vstoupili do Erec jisrael. Nebylo by dalších 39 let putování pouští.

Obrácená nun nám tedy říkají, co bylo špatně, kdy a proč. Písmeno nun i číslo 50 odkazuje k „nun šarej bina“-padesáti branám poznání, o nichž se mluví v Talmudu. Číslo 50 (stejně jako číslo 8) odkazuje k nadpřirozenému světu. 50 bran lze chápat také jako 50 přičlív na pomyslném žebříku vedoucím od nejnižší roviny duše-nefeš k vyšší-nešama (podle jednoho pramene byl žebřík, který ve snu spatřil Jakov, symbolem jeho duše). Z pěti rovin duše jen názvy těchto dvou začínají písmenem nun. Padesát bran si lze představit jako duchovní prahy, jež člověk postupně musí překročit na své cestě ke stále niternějšímu vztahu k B-hu.

S použitím této analogie lze vysvětlit obrácená nun u obou veršů: Během padesáti dní putování k hoře Sinaj Židé stoupali po „žebříku“ k duchovní dokonalosti, aby mohli přijmout Tóru. Ale po události zlatého telete velmi poklesli. Je sice pravda, že očekávali svůj odchod od hory Sinaj, ale odchod může mít rozličnou podobu: někdy člověk musí odejít, ačkoliv by rád zůstal- v tom případě zůstává duchovně spojen s původním místem, i když z něj fyzicky odejde. A jindy člověk spěchá, aby už byl pryč z místa, kde se nachází- fyzicky dosud místo neopustil, ale v mysli už je dávno jinde; takto je dobré odejít z duchovně nepříznivého prostředí- ale národ tak odešel od Sinaje! Obrácená nun tedy naznačují, že způsob odchodu židovského národa byl příčinou všech nesnází, k nimž došlo dále.

„B-h řekl Mošemu: Shromáždí sedmdesát starších Izraele...vezmi je k stanu setkávání, ať se tam postaví s tebou. Sestoupím a budu tam s tebou mluvit, a odeberu z ducha, který je na tobě a vložím ho na ně“. Moše si stěžoval B-hu, že břímě vedení národa je příliš těžké, než aby je nesl samotný, a B-h rozšířil své prorockví na sedmdesát starších. Kdo byli tito lidé? Podle Rašiho muži, kteří v době egyptského otroctví riskovali vlastní život kvůli druhým a brali na sebe

fyzické týrání, aby uchránili druhé. To bylo zcela výjimečné v oné době naprosté beznaděje, kdy tolik jiných nedbalo o své slabší druhy, jen aby zachránili sebe.

Je to opět lekce pro nás: když přijde krize, jejíž konec jakoby byl v nedohlednu a tma se zdá tak beznadějná, že nevidět ani světylko, tíhne člověk většinou k tomu, dbát jen o sebe, na druhé nehledět. Ale tady se říká, že bez ohledu na to, jak zmatený se nám jeví život „dnes“, „zítra“ B-h věci roztřídí; dokonale si pamatuje vše, co jsme v minulosti udělali. Za to dobré dostaneme odměnu, to špatné se nám vrátí.

Den, kdy bylo vybráno sedmdesát starších Izraele, byl pro národ slavným dnem. Mošeho sestra Mirjam to – podle midraše- komentovala: „Jak šťastné jsou ženy těch sedmdesáti!“ Ale Mošeho žena Cipora k tomu podotkla: „Naopak, budou nešťastné, protože teď se od nich jejich mužové odloučí“. Už dřív- říká midraš- si Mirjam všimla, že Cipora zanedbává svůj zevnějšek a po její poznámce pochopila, proč: Moše byl zcela pohlcen odpovědností za národ a nežil se svou ženou; také musel být neustále ve stavu rituální čistoty, aby mohl mluvit s B-hem, proto byl nucen odloučit se od manželky. Mirjam, vždy mající na zřeteli blaho druhých, o tom řekla Aharonovi. Ale přesto, že jí šlo o blaho Mošeho a Cipory, a přesto, že o tom řekla pouze svému a Mošeho bratru, vzbudila tím B-ží hněv a byla potrestána caraat, jako ten, kdo mluví lašon hara.

Pro nás z toho vyplývá další poučení: pečlivě vážit, co říkáme a v jakém kontextu; a druhé soudit vždy z lepší stránky. A ještě: co se nám zdá jako neškodná poznámka, může mít dalekosáhlé následky. Co je v očích jednoho projev pochopení, v očích druhého může být iritující. Cipora se jistě cítila provinile, když viděla, k čemu vedla její poznámka; a Mirjam asi uvažovala, jak špatně soudila o svém bratrovi.

Paraša končí chválou Mošeho. V Talmudu se říká, že Mošeho život byl od začátku výjimečný. Při jeho narození naplnil se dům světlem „a Jocheved viděla, že je dobrý“ (Ex 2:2). Stejných slov je užito při popisu Stvoření „B-h viděl, že světlo je dobré“ (Gn 1:4). Moše od počátku života zářil světlem Stvoření. Třebaže Moše není výslovně spojován s vlastností chesed- laskavost, měla tato vlastnost významný podíl na jeho jednání jako vysvoboditele a učitele židovského národa. Všechny úkoly, jimiž byl Moše pověřen, mohl splnit jedině on, neboť měl nadlidskou schopnost chesed.

Ze všech velkých zázračných činů, jež Moše vykonal, jeden zůstal nepovšimnutý. Talmud uvádí, že když se národ při svém odchodu z Egypta zabýval sbíráním kořisti od Egyptanů, Moše se věnoval konání micvy: ostatní mysleli na sebe, on myslel na druhého. Když totiž Josef před svou smrtí předpověděl budoucí odchod Židů z Egypta, zavázal svůj lid slibem, aby- až přijde čas

odchodu- vzali jeho ostatky s sebou a pohřbili je v Kenaanu. Když o 143 let později nadešel čas vysvobození, snažil se Moše slib splnit. Ovšem najít Josefovy ostatky nebylo jednoduché, Egyptané ponořili rakev do Nilu a naživu již nebyl nikdo z těch, kdo věděli, kam- nikdo, až na Serach, Ašerovu dceru. Ona ukázala Mošemu místo, Moše vytáhl rakev a ta pak putovala s národem celých 40 let pouští, dokud nebyla v Šchemu uložena do země.

Moše splnil poslední přání mrtvého- to je chesed šel emet= opravdová laskavost, protože vykonat něco pro mrtvého člověka znamená vykonat to zcela nezištně, bez očekávání, že nám to nějak oplátí. Existuje snad větší důkaz nesobeckosti? Za to jej odměnil B-h: když Moše zemřel, B-h sám jej pohřbil. Jako byl výjimečný jeho život, byla výjimečná i jeho smrt: zemřel na hoře Nebo (nun-bet-vav), což může také znamenat nun-bo=padesát jemu. Talmud o Mošem říká „svět byl stvořen s padesáti branami poznání, a z toho 49 bylo dáno Mošemu“, pak by „nun-bo“ byl náznak, že Moše smrtí překročil i padesátý práh k dokonalému sjednocení s B-hem. Moše byl víc než jen schopný vůdce národa- Moše sám byl branou, dokázal vést národ k nápravě světa; kabalisté tvrdí, že až jednou přijde mesiáš, bude mít duši Mošeho.

V Ž 84:5 se říká „Blaze těm, kdo bydlí v Tvém domě, budou Tě vždy chválit“ a v 44:15 „Blaze lidu, jemuž se tak daří“- šekacha lo. Výraz „šekacha“ je narážkou na Mošeho (numerická hodnota 345= Moše), „lo“ odkazuje k původnímu světlu Stvoření, s nímž se Moše narodil a jež vyzařoval skrze Tóru (numerická hodnota „lo“=36, tolik hodin zářilo toto světlo v gan eden, než je B-h skryl).

Možná nemůžeme být všichni Moše, ale můžeme v sobě objevit svou vlastní nezištnost a nesobeckost, myslet na druhé a dělat něco pro ně, abychom si zasloužili „zářít“ jako Moše.

Paraša Behaalotcha se bude letos číst po svátku Šavuot. Snad je přesto zajímavé zmínit, že Gemara mj. zachycuje spor mezi rb. Eliezerem a rb. Jehošuoem o to, jak se mají slavit svátky. Rb. Eliezer tvrdí, že člověk má volbu, zda věnuje sváteční den zcela B-hu (modlitby, studium Tóry atd.), anebo oslaví svátek jídlem, pitím a dalšími fyzickými radostmi. Rb. Jehošua tvrdí, že člověk si má den rozdělit na dvě části- jednu pro B-ha, druhou pro sebe: má se zabývat duchovními věcmi, ale také slavit fyzickými radostmi.

Oba dva však se shodují v tom, že tři svátky se mají slavit fyzickými radostmi: jedním z těchto tří je šabat, den „oneg- radosti“, druhý je Šavuot, protože to je den darování Tóry, třetí Purim, „den veselí a hostiny“. Co spojuje tyto tři dny? Vždyť člověk by čekal, že zvláště Šavuot by se měl věnovat cele duchovním věcem.

Stvoření bylo dokončeno v šesti dnech, o šabatu člověk oslavuje dokončení díla. Gemara uvádí v traktátu Avoda zara, že „svět se stal pokojnějším, až když Židé přijali Tóru“, tj. existence světa byla nejistá až do přijetí Tóry na hoře Sinaj, ježto kdyby Židé Tóru nepřijali, svět by zanikl. O Šavuot se tedy svět stal stabilním= dostal se na další stupeň dokonalosti. I to oslavujeme radostí a veselím. O Purim židovský národ

znovu upevnil svůj vztah k Tóře, a na rozdíl od Sinaje (kde podle midraše B-h dal Židům ultimatum, drže jim horu nad hlavami), tentokrát

přijali Tóru jen z lásky. To opět pozvedlo svět k vyšší dokonalosti a pro nás je důvodem k veselí.

## Chasidismus – (dokončení)

### Šneur Zalman z Ljady, 1745-1813

Zakladatel chabad- chasidismu

Podle rodinné tradice se narodil v běloruské Ljozně. Po svém sňatku v r. 1760 se oddal studiu Tóry. R. 1764 dospěl k závěru, že „ví něco málo o učení, ale nic o modlitbě“ a rozhodl se, že se poučí o chasidismu u Magida z Meziriče, vůdce chasidského hnutí. V Meziriči se stal jedním z užšího kroužku Magidových žáků. Studoval také – jako přítel a žák- u Abrahama b.Dov Beer. Ačkoliv byl mezi žáky jedním z nejmladších, Magid měl o něm vysoké mínění a pověřil ho úkolem sestavit nový, aktualizovaný Šulchan aruch. Zalman na tomto díle pracoval mnoho let, publikoval však jen několik oddílů; asi třetina byla vydána posmrtně (zbytek byl zničen ohněm), pod názvem Šulchan aruch Rava (1814). I když to není chasidské dílo, je to- jak bylo Magidovým záměrem- velké halachické dílo, jež dokládá Zalmanovu skvělou hebrejštinu, schopnost podat jasné a hluboké vysvětlení bez složitosti. Dílo se stalo autoritativním halachickým pramenem pro lubavičské chasidim.

V r. 1774 provázal Šneur Zalman Menachema Mendla do Vilna (aby se setkali s Gaonem z Vilna, který to však odmítl), a dosáhli jistého srozumění mezi chasidim a mitnagdim. Když Mendel s mnoha svými stoupenci odešel do Erec jisrael, Šneur Zalman spolu s dvěma dalšími se stali zastupujícími vůdci v Rižinu a přilehlých oblastech. V r. 1788 Mendel formálně jmenoval Šneura Zalmana chasidským vůdcem v Rižinu- to bylo jmenování post faktum, neboť Zalman měl již mnoho svých oddaných žáků. Bylo zjevné, že Zalman vytvořil odlišný typ chasidismu, který vešel ve známost pod názvem chabad . R. 1797 publikoval (anonymně) své Likutej amarim (sebrané výroky), jež jsou obecně známé jako Tanja: je to systematický výklad chasidismu a základní pramen chabad-chasidismu, „psaný zákon chabadu“.

Vliv Šneura Zalmana pronikal i za „hradby“ mitnagdim, kteří se marně pokoušeli zastavit šíření chasidismu. Avigdor b.Josef Chajim, rabín v Pinsku, formálně obvinil Šneura Zalmana z velezrádné činnosti proti státu (jeho zásilka peněz do Erec jisrael byla interpretována jako „pomoc tureckému sultánovi“) a z vytvoření náboženské sekty (sektáři byli v Rusku zakázáni). V r. 1798 byl Zalman uvězněn a převezen k procesu do St. Petěrburgu; o tomto procesu je málo faktů, tím více pověstí. Později byl Zalman plně zproštěn viny a osvobozen 19. kislevu- tento den oslavují chabad

chasidim jako „svátek osvobození“. V r. 1801 byl znovu uvězněn kvůli stejnému obvinění, ale téhož roku osvobozen, když na trůn nastoupil Alexander I. Poté se usadil v Ljady, a stal se známý jako „rabi z Ljady“.

Následně se v jeho výkladu chasidismu objevily nové rysy, prohloubil se prvek vzdělání a nové způsoby vyjádření. Tyto změny se také staly důvodem k oživení rivality uvnitř chasidismu, jež měla i mnoho osobních příčin. V čele opozičního křídla stáli Abraham z Kalisku (poté v Erec jisrael) a Baruch z Mezibože, vnuk Baal Šem Tova. Svár přinesl Zalmanovi mnoho trápení, ale neoslabil jeho vliv. Když začala francouzsko ruská válka, Šneur Zalman patřil k těm, kdo se domnívali, že vítězství revoluční Francie by poškodilo judaismus. Využil tedy veškerého svého vlivu ve prospěch ruské strany a utíkal s poraženým ruským vojskem. Cestou zemřel a pohřben byl v Hadiči, v poltavském okrese.

Šneur Zalman byl jednou z velkých židovských osobností své doby, vynikal vzdělaností jako talmudický učenec i jako kabalista. Měl rozsáhlé znalosti z matematiky, jeho schopnost systemizace byla umocněna vytříbeným stylem. Byl také mystik, hluboce citový, složil chasidské melodie. Byl charismatický vůdce. Všechny jeho přednosti se spojily do harmonického celku. Jeho dílo je jedinečnou kombinací mysticismu a zdravého rozumu. Jeho další práce jsou Likutej tora, Tora or, Maamarej amor ha Zaken.

Další vůdcové chabadu:

Po otcově smrti se stal vůdcem chabad chasidim nejstarší Zalmanův syn **Dov Baer** (1773-1827). Usadil se v městečku Lubavič, jež se stalo centrem chabadu. Byl plodným autorem, většina jeho děl jsou výklady, např. Kunteret haHitpaalut, Traktát o extázi. V téže době podporoval myšlenku produktivizace a vybízel své chasidim, aby se věnovali manuálnímu profesím. Také přesvědčoval všechny chabad chasidim v Erec jisrael, aby se usadili v Chebronu, jež se stalo tamním centrem chabadu. Dov Baer byl po obvinění z konfidentství na čas uvězněn, ale osvobozen. Den jeho osvobození (10. kislev) oslavují chabad chasidim jako menší svátek. Zemřel v ukrajinském Nižinu.

Po jeho smrti se stal vůdcem chabadu jeho zeť a vnuk Šneura Zalmana (syn jeho dcery) **Menachem Mendel** (1789-1866). V mládí osiřel, vychovával a vzdělával ho hlavně dědeček. Od raného mládí psal o halaše a chasidismu; je autorem četných knih a pojednání, z nichž většina zůstala v rukopise. Všeobecně byl pokládán za jednoho z největších toraických učenců své doby. Jeho responsa Zma cedek je uznávané halachické dílo. Významně pomáhal chabadským usedlíkům v Chebronu. Ruské úřady mu

udělili titul čestného občana a byl respektován jako jedna z čelných osobností ruských Židů. Bojoval proti asimilační politice vlády i proti stoupencům haskaly, kteří měli podporu úřadů. Rok před svou smrtí, kdy již nemohl plnit své četné povinnosti, pověřil jimi své syny.

Po smrti Menachema Mendla se chasidé nedokázali shodnout na osobě vůdce a Mendlovi synové se většinou stali vůdci různých větví chabadu; ježto však toto rozdělení mělo důvody osobní, po čase došlo k opětovnému sjednocení.

**Juda Leib** založil kopyskou větev chabadu, **Chajim Šneur Zalman** (1814-1880) se stal vůdcem v Ljadi. Jeho nástupce Isak Dov Baer (1826-1910) publikoval komentář k modlitební knize s názvem Sidur Maharid a napsal i další práce, jež zůstaly v rukopise. Po jeho smrti se tato větev chabadu vrátila k hlavnímu proudu chabadu. Kopyská větev se připojila k lubavičské větvi po smrti posledního syna Judy Leiba, Šemarji Noacha (1845-1926), rabína a pozdějšího vůdce chasidů v běloruském Bobrusku.

Další křídlo chabadu vedl **Izrael Noach** (1813-1883), rabín a chasidský vůdce v Nižinu, nejvýznačnější učenec z Mendlových synů.

Nejmladší Mendelův syn, Samuel (1834-1882) se stal nástupcem svého otce v Lubaviči a stejně jako otec vystupoval jménem Židů. Jeho syn **Šalom Dov Baer** (1886-1920) nastoupivší po něm, založil r. 1897 první chasidskou ješivu Tomichej temimim, což vedlo k větší organizovanosti i efektivnosti náboženského vzdělávání v chabadu. V r. 1916 začal se zřizováním sítě chabadských ješiv v Georgii a byl první chasidský vůdce, který rozšířil chasidismus mezi ne-aškenázskými Židy. Jeho literární práce souvisí s jeho činností vzdělávací.

Jeho syn **Joseph Jicchak** (1880-1950) byl vůdcem chabadu v Rusku v době občanské války a revoluce 1917. Jako vynikající organizátor se stal náboženským vůdcem ruských Židů. Udatně zápasil o uchování aktivního náboženského života v komunistickém režimu a pod jeho vedením se hnutí chabadu stalo centrem duchovní obnovy ruského židovství. Ačkoliv činnost Josepha Jicchaka byla zprvu povolena, r. 1927 byl uvězněn a na svobodu propuštěn až po silném tlaku z Ruska i ze zahraničí (12.-13. tamuzu 1927, den si chabad chasidim připomínají jako svátek osvobození). Z Ruska odešel do lotyšské Rigy, kde zřídil nová centra chabadu a zakládal chabadské organizace po celém světě. V r. 1934 se usadil v Polsku a zřídil síť chabadských ješivot. Po vypuknutí 2. sv. v. a obsazení Polska byl zachráněn a odešel do USA a usadil se v newyorském Brooklynu, kde s nevyčerpatelnou energií podnítil renesanci ortodoxie v USA. Joseph Jicchak založil novodobé organizace chabadu, síť škol a ješivot, časopisy pro dospělé a děti, vzkvétající vydavatelství a četné sociální organizace. V r. 1948 založil Kefar chabad v Izraeli. Napsal pozoruhodné dějiny chabadu a publikoval mnoho svých promluv a pojednání.

Zetěm Josepha Jicchaka byl Menachem Mendel (1902-1994), syn a žák Levi Jicchaka Schneersohna z Jekatěrinoslavi, který rovněž studoval matematiku na pařížské Sorbonně. V r. 1950- po smrti svého tchána- se stal hlavou lubavičského chasidismu. Pod jeho vedením se instituce rozrůstaly, byly zakládány nové a počet stoupenců hnutí ve světě překročil 25.000. Podnítil stovky mladých mužů, aby vyšli ze svých komunit, navazovali spojení s židovskými masami, aby je přivedli zpět k ortodoxii. Lubavičská organizace mladých, založená r. 1955, sehrála aktivní roli mezi židovskými vysokoškolskými studenty. Po celém světě byly zřízeny místní pobočky, v Izraeli byl centrem lubavičských chasidim Kefar chabad. Pod Schneersohnovým vedením se lubavičský vliv rozšířil i mimo chasidské komunity a na mnoha místech světa pronikal do hlavního proudu židovství.

#### System chabadu:

Když se Šneur Zalman začal být uznáván jako samostatný chasidský vůdce, jeho nový směr chasidismu se stal známý jako cha-ba-d= akrostich kabalistického Chochma- Bina- Daat (počáteční, prohlubující se a konečné poznání). Metodický přístup Šneura Zalmana a nutnost formulovat chasidismus, aby se mohlo předávat jeho učení, dal vzniknout změnám, jež se do jisté míry dotkly i podstaty chasidismu. I když některé z chasidských idejí byly formulovány už dříve, neměly žádný stmelující základ; přechod k ucelenému učení, jež mohlo být studováno, vyžadoval intelektuální přístup. Třebaže Šneur Zalman nezavrhoval intuitivní přístup, zdůrazňoval, že tento „všeobjímající“ přístup skrývá mnoho nebezpečí: může vést k sebeklamu a zejména k narušení živého spojení prosté víry a citu s praktickým každodenním životem. Šneur Zalman zdůrazňoval nezbytnost pravidelného studia a nepřetržitého duchovního cvičení pro získání trvalých výsledků.

Z toho vyvodil nový etický pojem „bejnoni“- běžný, průměrný člověk; cadika definoval jako výjimečný typ člověka, s vrozenými kvalitami, jenž veškerý svůj duchovní život směřuje na dosažení přilnutí k B-hu. To je však vzácný typ člověka, mezi ním a průměrným člověkem je průrva, kterou přemostit je téměř nemožné. Praktický židovský ideál je typ bejnoni= „každý by se měl snažit stoupat“; je to osoba, která nevyužívá netušené hlubiny své duše, aby dosáhla dokonalého duchovního přilnutí k B-hu, ale přesto svým praktickým životem, jakož i svými city a rozumem usiluje o dokonalost.

Šneur Zalman tedy zdůrazňuje, že bejnoni je paralelou cadika, avšak úrovně cadika dosáhnou jen výjimeční jedinci, vrozeně obdaření, kdežto bejnoni je ideál, jehož mohou v praxi dosáhnout všichni a od každého Žida se také vyžaduje. Po bejnolim se nežadá, aby „proměnil tmu ve světlo a hořké na sladké“, ani zlo v dobro- to je úkolem cadika. Po bejnolim se vyžaduje, aby během svého života odolával zlu, odmítal je niterným rozhodnutím a ovládal svůj sklon k zlému. Aby toho dosáhl, musí využívat své duchovní síly. Základem, z něhož se každý bejnoni může pozvedat k vyšším stupňům dokonalosti, je instinktivní

úcta, která je „jako skrytá láska v srdci každého Žida od narození“. Bejnoniho zápas se zlým sklonem v sobě se opírá o fakt, že „mozek řídí srdce od narození“ a také o přemítání, hloubání (hitbonenut). Přemítání o velikosti Tvůrce, o lásce a úctě k Němu vyústí v pozvednutí primitivních citů duše na vyšší stupeň „lásky a racionální úcty“ To nevyžaduje nutně intelektuální či racionální oddanost B-hu, ale je v podstatě hnací silou nevědomého emocionálního života k jeho plnému uvědomění. Podobně se vyžaduje i věnovat pozornost etickému chování, např. svědomitosti a pečlivosti v konání micvot, zdůraznění studia Tóry, uctívání B-ha radostí, jež zahání sklíčenost. Svým důrazem na přemítání-meditaci jakožto klíčové k duchovnímu pozvedání, chápe Šneur Zalman studium kabaly nikoli jako teoretické učení, ale jako zásadní prostředek k upevnění víry v Tvůrce a povzbuzení srdce.

Následkem tohoto učení se chasidismus vyvíjel v samostatný systém, zahrnující různé předměty, využívající meditace. Avšak zatímco v oblasti abstrakce se Šneur Zalman nelišil od svých chasidských učitelů, systemizoval jejich učení použitím zvláštních metod výkladu. Rozšířil a rozvinul výklad kabaly (což začalo již za života Baal Šem Tova) uváděním příkladů a podobností z duchovního života. Symboly a principy kabaly byly chápány také ve vztahu k problémům psychologickým. Šneur Zalman shrnuje ve svém díle Šaar haJichud ve haEmuna své obecné teoretické pojetí: základní problém je ve vzájemném vztahu B-ha a světa. Ačkoliv přijímá názor, že existence světa má svůj počátek v skrytém a utajeném aspektu B-ha, neodmítá základní reálnost světa jako iluzi smyslů. Čerpá značně z dedukce pražského Maharala vysvětlením, že i skryté a utajené aspekty jsou zjevením dalších faset B-ží podstaty.

Paradoxně právě proto, že fyzický svět skrývá B-ží projevy, je výrazem nejvyššího stupně božství („materiální stvoření se odvozuje z B-ží podstaty“). Toto vysvětlení také nastoluje závěry, pokud jde o chování člověka: konání praktických micvot (právě proto, že jsou fyzické) a studium Tóry (právě proto, že souvisí s materiálními faktory světa) jsou vyššími stupni než teoretické duchovní přilnutí k B-hu. Spojením s evidentně utajenou B-ží přítomností v tomto světě je pozvedání, jež následuje po sestupu duše do těla. Zachovávat příkazů, stejně jako studium Tóry utváří skutečné přilnutí k B-hu (a popravdě jediné spojení s Ním). Z toho plyne, že láska a úcta k B-hu, a i pocit přilnutí k Němu, jsou jediné prostředky pozvedání duše směrem k opravdovému přilnutí- skrze studium Tóry a konání micvot.

Ze zdůraznění nepřekonatelné průrvy mezi božskou podstatou a jakoukoli snahou pochopit ji a ztotožnit se s ní vyplývá, že jediné možné přemostění je prostřednictvím zjevení (Tóry a jejich

micvot), a v životě je nejvíce záslužným popření sebe. Výrazem tohoto popření však není sebeumrtvování, ale „popření existence“, individuálních tužeb; a „popření skutečnosti“= touha jedince ztotožnit se s B-ží vůlí.

Tato interpretace chasidismu, stojící na zachování micvot z touhy ztotožnit se s B-hem prostřednictvím studia Tóry a meditace, je zřetelně individualistický proces. Každý chasid je odpovědný za jeho konání a je povinen ho konat, kdežto pomoc chasidské komunity a cadika není neodlučitelnou součástí uctívání B-ha. Šneur Zalman se nijak rozsáhle nezabývá postavením a podstatou cadika. Podle jeho názoru admor je duchovní vůdce a průvodce, který pomáhá svým chasidům najít jejich individuální cestu k B-hu, kdežto chasidská skupina či samotný chasid mají – a vyžaduje se od nich- postupovat svou cestou podle svých sil a své odpovědnosti.

Šneur Zalman nechtěl předložit ucelený teosofický systém jako kabalisté, ani se nezabýval teologickými úvahami jen pro ně samé. Chtěl být průvodcem na cestě k pravé službě B-hu. Jako cadik sledoval Šneur Zalman, aby svými radami chasid mohl naplnit verš Dt 30:14 „slovo je ti velmi blízko, ve tvých ústech a tvém srdci, abys je dodržoval“. Vytvořil psychologický systém, vycházející z kabalistických principů, pronikající do hloubky lidské duše: celý systém lze nazvat kabalou v chasidském rouchu.

Ve své teologii předkládá Zalman představu teistické transcendence, v tomto směru je blíže pojetí Moše Cordovera než Jicchaka Lurii. Na jedné straně není žádné omezení velikosti B-ží a „rozum ji nemůže pochopit“, na druhé straně výraz „nekonečný“- Ejn Sof je chápán jako „neexistuje žádná překážka světla, jež z Něho vyzařuje“. Šneur Zalman to vysvětluje výrazy „obklopuje všechny světy“ a „naplňuje všechny světy“, tj. B-h je nekonečný- Ejn Sof sám o sobě, je všeobklopující a všeobsahující. Jeho velikost je v tom, že světlo z Něho emanující je pouze nepatrné, ačkoliv vytváří, určuje a vyživuje veškeré bytí v mnoha světech.

Pojem cimcum- stažení vysvětluje Zalman jako pouze alegorický, vyjadřující jakési vnitřní puzení. Hojnost horního světa vytryskla nerušeně v aktu Stvoření, cimcum má skrýt toto světlo před smrtelnými bytostmi.

Šneur Zalman zdůrazňuje důležitost poznání-chochma, bina, daat, tj. těch schopností duše, jež se zabývají rozumovými činnostmi a jejichž cílem je velikost Ejn Sof. Avšak ne jen samotný rozum, ale i vlastnosti, např. láska, úcta apod. musí mířit k B-hu. Zlo není zlé samo o sobě a existuje proto, aby člověku sloužilo jako výzva. Kdo je zvládá (bejnoni) či dokonce je obrátí v dobro (cadik), zvyšuje svatost ve světě a přivádí jej k dokonalé harmonii a duši k nesmírné radosti.

#### Tanja

Je první a zásadní dílo chabad- chasidismu. Zalman je nazval Likutej amarim, poprvé je vydal anonymně r.1796, od 2. vydání má název Tanja, pod nímž je dnes známo. Kniha má pět částí:

1/ Sefer šel bejnonim (Kniha průměrného člověka), 2/ Šaar haJichud vahaEmuna (Brána jednoty a víry), 3/ Igeret tšuva (List pokání), 4/ Igeret haKodeš (List svatosti), 5/ Kunteret acharon (Poslední teze).

Chabad –chasidismus nazývá toto dílo „psaný zákon chabadu“, určený ke každodennímu studiu.

Kromě Igeret haKodeš a Kunteret acharon je v ostatních částech díla představen ucelený a konzistentní systém, snažící se o preciznost a logičnost terminologie, což má za následek složitou větnou stavbu a rozměrná souvětí, jimž je těžko rozumět. Avšak Tanja je jedním z mála chasidských děl, jež jsou systematickým vyložením celku učení, nikoliv jen pouhou sbírkou diskursů. Po vydání se dílo stalo předmětem kritiky jak maskilim a mitnagdim, tak i chasidim- Abraham z Kališe. Byla však oceňována hloubka myšlenek a struktura díla. Komentátoři ne vždy pochopili skrytý význam, také existují rozpory mezi dalšími Zalmanovými díly a Tanjou.

### Chasidismus a haskala

Již od r. 1770 se chasidismus ocitá pod palbou haskaly. Nejostřeji se však projevil Joseph Perl z Tarnopole v brožuře *Über das Wesen der Sekte Chasidism aus ihren eigenen Schriften...* (O podstatě chasidské sekty ...z jejích vlastních spisů v r. 1816). Autor tvrdí, že chasidismus jako sociálně- náboženský jev má v sobě neprogresivní faktor, neboť je duchovně osamocen a sociálně izolován; duchovně je pasivní a jako společenská skupina neproduktivní.

Zdaleka ne tak jednoznačný názor na hnutí má ve svých pamětech Abraham Baer Gottlober (1828), jenž přijal principy haskaly a byl přesvědčen, že chasidismus usnadnil šíření haskaly, neboť vznikl v kritickém období judaismu. Podle Gottlobera chasidismus napadl váhu rabínské autority a tím otevřel cestu k haskale. Domníval se rovněž, že chasidismus je u kořene krize zachovávaní Šulchan aruchu, neboť vytlačil šabatiánství a frankismus a zbavil lesku rabínství. Gottlober projevil obdiv k chabadu za jeho vztah k haskale, avšak samotný chasidismus pokládá za sociální hnutí rozkladné už svou podstatou, neboť kritičnost hnutí mífí dovnitř.

Koncem 60. a zač. 70. let 19. st. jsou vydávány spisy E.Z.Zweifela, pod názvem *Šalom al Jisrael*, které hájí chasidismus a interpretují jeho učení na základě chasidských pramenů. Autor jako maskil byl ovšem zdrženlivý k „lidovým“ prvkům chasidismu, jakož i k některým jeho sociálním aspektům. Z maskilim, nejvíce ovlivněných tímto dílem, vynikal M.J. Berdyczewski, který interpretoval chasidství ve své knize *Nišmat chasidim* (1899) v romantickém duchu. Na Berdyczewského –jak bylo dříve zmíněno- navazoval M. Buber.

### Stručně o chasidismu po 2. sv.v.

Chasidismus prošel ve svých nových lokalitách (zejména USA-zvl. New York, Philadelphia, Denver; Izrael- zvl. Tel Aviv, Jeruzalém, Rechovot, Ashdod, Betar, Safed, Haifa; Velká Británie- Londýn, Manchester; Kanada- Montreal) obdobím expanze a rozvoje. Všechny existující chasidské dynastie dále existovaly a v mnoha případech se objevily jejich nové větve. Skupiny, které nebyly přímo spojeny s chasidismem, přijaly chasidský styl a vzaly dynastii rebeho za svou. Bylo to patrné zejména u maďarských emigrantů.

V tomto období rozvoje se intenzivně stavěly chasidské domy studia, stalo se to i soutěží- kdo postaví víc, či bejt midraš je větší; vznikaly talmudej tora, ješivot, dívčí školy a dětské školky. Vzdělávala síť admorim (chasidských rabínů). Vzkvétala také činnost publikační.

Přímí potomci zakladatele chasidismu- Baal Šem Tova- nejsou, existují však přímí příbuzní druhého vůdce chasidů, Dov Beera z Meziriče (Magida z M.). Další dynastií se vztahem k první generaci chasidů je dynastie z Przemyslan, jejíž větví je dynastie z Nadwozne. Žijí také přímí potomci dynastií ze Zloczowa, Černobyli, Karlinu, Ostrogu, Ližensku a dalších- velmi mnoho jmen, spojených s nejstaršími generacemi chasidů. Lubavičský chabad-chasidismus byl veden rb.M.M. Schneersohnem, který zemřel v r. 1994.

Někteří z rabínů generace po holocaustu získali věhlas jako zachránci dětí během 2. sv. v., další prosluli svou výchovnou a vzdělávací aktivitou. Někteří byli známí jako „divotvůrci“.

**Šabat tento týden začíná v pátek v 20´44, a končí v sobotu v 22´12.**

**Délka dne je 16 hod 13 min; délka skutečné hodiny činí 81 minut, východ jitřenky 3´20; doporučený čas ranní modlitby (talit a tfilin) v 3´10 hod; východ slunce v 4´51; polovina dne 12´47; čas odpolední modlitby (mincha gedola) ve 13´17, (mincha ktana 17´30, plag mincha 19´11) západ slunce (škia) 20´51; východ hvězd v 21´34**

**podle Holešova (jihovýchodní Morava); Čechy + 10 minut; podle kalendáře Kaluach**

Šavua tov (שבוע טוב) - dobrý týden – vydává Olam - Společnost Judaica Holešov, Osvobození 1133, [www.olam.cz](http://www.olam.cz) Kontaktní osoba Jiří Richter, e-mail [olam@olam.cz](mailto:olam@olam.cz) tel. 573 396 046